

Jari Myllykoski vas ym.

Toimenpidealoite kansanedustajan mahdollisuudesta palata edustajantoimea edeltävään työsuhteeseensa

Eduskunnalle

Edustajatoimestaan luopuva tai eduskuntavaaleissa uudelleen valitsematta jäävä istuva, aiemmin työntekijäasemassa ollut kansanedustaja palaa usein toimen jälkeen takaisin työelämään toimeentulonsa varmistamiseksi. Tässä toimenpidealoitteessa nostetaan esiin edustajatoimesta luopuvien kansanedustajien työmarkkina-asemassa oleva epätasa-arvoisuus, joka liittyy ei-virkasuhteessa työskentelevään palkansaaajaan.

Ennen edustajantoimeaan esimerkiksi hyvinvointialueen lääkärinä, kunnan teknisenä johtajana tai poliisina työskennelleiden kansanedustajien kohdalla on tyypillistä, että heille myönnetään hakemuksesta virkavapaata virkansa hoitamisesta kansanedustajuuden ajaksi. Virkavapaiden kestot voivat olla hyvin pitkiä, jopa vuosikymmenten mittaisia. Eduskunnan puhemiesneuvoston ohjeessa kuvataan kansanedustajaksi valituksi tulleen valtion virkamiehen virkavapaasta seuraavaa:

Eduskuntaan valittu valtion virkamies on suoraan lain nojalla virkavapaana sen ajan, jonka hän on kansanedustajana (esimerkiksi valtion virkamieslain 3 §:n 2 mom.). Jos eduskuntaan valittu kunnan tai muun julkisyhteisön virkamies haluaa virkavapaata viran hoidosta siksi ajaksi, jona hän on kansanedustajana, hänen tulee hakea virkavapaata (kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 27 §:n 2 mom.). Asian luonteen vuoksi kansanedustajan tehtävien hoitamista pidetään sellaisena tilanteena, jossa virkavapaa tulee myöntää (HE 196/2002 vp).

Mikäli työntekijä työskentelee yksityisen sektorin työnantajan palveluksessa tai julkisella puolella työsuhteessa tullessaan valituksi kansanedustajaksi, tulee hänen pyrkiä työnantajan kanssa sopimukseen poissaolosta tai työvapaasta. Mikäli asiasta ei päästä sopimukseen, on henkilön käytännössä irtisanouduttava työsuhteestaan tullessaan valituksi kansanedustajaksi. Siinä missä valtion virkamiehille virkavapaata myönnetään lainsäädäntöön perustuen käytännössä poikkeuksetta, on yksityisellä sektorilla työskentelevän henkilön kohdalla mahdollisuus vapaan saamiseen verraten epävarma.

Esimerkiksi ase- tai siviilipalvelusta suorittavien kohdalla työhön paluussa sovelletaan lakia maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta (305/2009), jonka 4 §:ssä säädetään seuraavasti:

Toimenpidealoite TPA 182/2022 vp

"Palveluksen päättyessä tai keskeydyttyä työntekijällä on oikeus palata ensisijaisesti aikaisempaan työhönsä. Jos tämä ei ole mahdollista, työntekijälle on tarjottava aikaisempaa työtä vastaavaa työsuhteen tai palvelussuhteen mukaista työtä ja, jos tämäkään ei ole mahdollista, muuta sopimuksen mukaista työtä."

Myös rauhanturvaajien kohdalla sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 25 §:ssä todetaan, että palveluksessa olevalla on oikeus saada vapautusta työstä palvelussuhteen ajaksi sekä palata työhön siten kuin lain 305/2009 4 §:ssä säädetään.

Kansanedustajan tehtävä on yhteiskuntamme kannalta monella tavalla merkittävä luottamustoimi, jota hoitava henkilö on kuitenkin esimerkiksi edellä mainittuihin asevelvollisiin tai rauhanturvaajiin verrattuna työmarkkina-asemaltaan turvattomammassa tilanteessa luottamustoimen päättyessä. Tässä toimenpidealoitteessa ehdotetaan, että myös kansanedustajan tehtävän jälkeen työelämään palaavilla olisi oikeus palata aikaisempaan työhönsä tai sitä vastaavaan tehtävään yksityisen sektorin työpaikalla.

Koska yksityisen sektorin työnantajat ovat henkilöstömäärältään vaihtelevia, tulisi työvapaaseen oikeuttavasta työnantajan henkilöstömäärästä olla kolmikantainen yhteisymmärrys. Lainsäädännössä voitaisiin esimerkiksi määritellä, että jos työnantajan palveluksessa olevien työntekijöiden määrä on säännöllisesti yli 30 henkilöä, niin työnantajalla on velvollisuus sopia vapaan myöntämisestä edustajantoimen hoitamisen ajaksi. Sopimisvelvollisuuden ohella on syytä harkita myös mahdollisen työvapaan tai muun poissaolon enimmäiskestosta säättämistä rajoittamalla vapaan pituuden esimerkiksi kahteen tai kolmeen vaalikauten.

Työmarkkina-asemaan ja työnantajasektoriin kytkeytyvä edustajantoimea hoitavien henkilöiden eriarvoisuus mahdollisen työhön palaamisen suhteen on ongelmallista myös edustuksellisen demokratian toteutumisen kannalta. Kansanedustajaksi valituksen tulemisen seurauksien tulee olla henkilöstä tai hänen asemastaan riippumatta yhtäläisiä, mitä voidaan pitää edustuksellisen demokratian vahvistamisen kannalta myönteisenä tavoitteena.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin edustuksellisen demokratian tasa-arvoistamiseksi mahdollistamalla nykyistä paremmin työsuhteessa työskennelleen kansanedustajaksi valitun henkilön palaamisen edustajantoimea edeltäneeseen työpaikkaansa.

Toimenpidealoite TPA 182/2022 vp

Helsingissä 23.2.2023

Jari Myllykoski vas
Vilhelm Junnila ps
Katja Hänninen vas
Matti Semi vas
Merja Kyllönen vas
Raimo Piirainen sd
Jari Kinnunen kok
Mari-Leena Talvitie kok